

ELŻBIETA MUCHA

CMENTARZYSKO Z OKRESU RZYMSKIEGO W INOWROCŁAWIU
ANALIZA ANTROPOLOGICZNA

Materiały stanowiące przedmiot opracowania zebrano podczas ekspedycji ratunkowej Katedry Archeologii UAM w Poznaniu¹, w czerwcu i lipcu 1977 roku.

Cmentarzysko (stan. 55) pochodzi z okresu rzymskiego i użytkowane było przez ludność związaną z kulturą przeworską². Na cmentarzysku od-

Tab. 1. Indywidualne pomiary czaszek

nr inw.	7474	7584	7594	7613	7689
nr. ob.	17	66	30	76	87
pomiary	♀	♀	<i>inf. II</i>	♀	♀
<i>g - op</i>		172	117	180	167
<i>eu - eu</i>		134	—	139	—
<i>co - co</i>		112	110	—	119
<i>ft - ft</i>	99	89	91	96	96
<i>ast - ast</i>		106	101	—	
<i>mf - ek</i>		35	—	—	
<i>mf - mf</i>		33	—	—	
wys. oczodołu		36	29	30	
szer. <i>apertura</i>					
<i>piriformis</i>		23	24	24	
<i>n - ns</i>		51	50	—	
<i>n - pr</i>		68	61	—	
<i>n - ba</i>		97	94	—	
<i>ba - b</i>		132	130	—	
<i>n - b</i>		111	101	—	
<i>n ∩ b</i>		129	120	125	
<i>b - L</i>		102	103	112	
<i>b ∩ L</i>		112	111	132	
<i>L - o</i>		103	103	91	
<i>L ∩ o</i>		122	131	109	
<i>au - au</i>		115	109	122	
<i>au ∩ au</i>		295	299	317	
obw. czaszki		485	474	502	

¹ Kierownik ekspedycji — doc. dr hab. Anna Cofta-Broniewska.

² Dane archeologiczne o cmentarzysku uzyskano od mgr. Józefa Bednarczyka z Katedry Archeologii UAM w Poznaniu.

Tab. 2. Indywidualne pomiary kości długich prawych
(numery pomiarów wg Martina [1962])

nr inw. nr ob.	<i>Clavicula</i>				<i>Humerus</i>					
	1	4	5	6	1	2	3	4	5	6
7474/17 ♀					28,5	28,4	4,3	5,7	2,1	1,5
7524/45 juv.	14,2	1,0	0,8	3,8	29,0	28,8	4,1	5,9	2,0	1,5
7577/22 ♀		0,9	1,1	3,6				5,2	2,1	1,4
7604/73 ♂		1,1	1,1	4,0	34,8*	34,4*	4,8*	6,4*	2,6*	1,7
7613/76 ♀	18,3*	1,3	1,0	4,4	29,3*	29,0*	4,6*	6,0	2,7*	1,5
7689/87 ♀	14,0*	1,0*	0,8*	3,8*	32,6	32,2	4,8	6,0	2,0	1,5
	<i>Radius</i>				<i>Ulna</i>					
	1	2	4	5	3	1	2	11	12	13
7474/17 ♀	22,7	21,3	1,3	0,9	3,9			22,1	1,6	0,9
7524/45 juv.	23,2	22,0	1,6	1,0	4,0		25,5	22,4	1,4	1,0
7577/22 ♀	23,1	21,8	1,3	0,9	4,1		24,4*	21,9*	1,3	1,1
7604/73 ♂		25,6	1,3	1,6	4,9		29,0	25,4	1,7	1,5
	<i>Ulna</i>		<i>Femur</i>							
	14	3	1	2	3	6	7	8	9	10
7474/17 ♀	1,9	3,7	40,7	40,5	38,6	2,4	2,4	8,2	2,9	2,0
7524/45 juv.	2,0	3,9								
7577/22 ♀	1,7	3,5*			39,2	2,7	2,2	8,3	2,9	2,4
7581/58 ♂	2,6*		49,6	49,3	47,6	3,1	3,1	10,0	3,8	2,9
7588/71 ♂			42,7*	42,2*		2,7*	2,9*	9,4*	3,5*	2,8*
7604/73 ♂	2,2	4,2				3,1	2,5		3,7	2,4
7613/76 ♀			41,4	40,9	39,4	2,5	2,5	8,5	3,3	2,4
7689/87 ♀						2,3	2,3		2,6	3,1
	<i>Femur</i>			<i>Tibia</i>						
	14	15	16	1	1a	8	9	8a	9a	
7474/17 ♀	7,2	2,9	2,1	33,8	35,7	2,8	1,7	2,8	1,7	
7524/45 juv.	5,8	2,7	2,0							
7577/22 ♀						2,7	2,0	2,0	2,8	
7581/58 ♂	8,8	3,8	2,4	39,4	42,0	3,0	2,2	3,5	2,4	
7588/71 ♂	7,6*	3,6*	2,6*	36,1	38,8	3,3	2,2	3,6	2,4	
7604/73 ♂	7,7	4,1	2,6			3,4	2,2			
7613/76 ♀	6,2	3,3	2,6	32,0		2,7	2,0	3,1	2,3	
7689/87 ♀	7,0	3,1	2,3	36,6	34,2	2,2	1,8	3,0	2,0	

* pomiary lewej kości

kryto 55 grobów, w tym: 16,7⁰/₀ szkieletowych, 18,5⁰/₀ szkieletowych częściowych i 64,8⁰/₀ ciałopalnych. W przypadku grobów ciałopalnych 22,9⁰/₀ stanowiły groby popielnicowe i 77,1⁰/₀ jamowe. Materiały z grobów ciałopalnych opracowano według metodyki podanej przez J. S t r z a ł k o i in. [1973]. Kości z grobów szkieletowych mierzono według techniki R. M a r t i n a [1962]. Ocenę płci i wieku wykonano stosując metody przyjęte dla badań materiałów szkieletowych. Cały materiał kostny obejmował 55 osobników (11 dzieci i 43 dorosłych, 1 osobnik pozostał nieokreślony), z czego 14 szkieletów określono jako męskie, a 8 jako żeńskie. W 9⁰/₀ grobów znaleziono kości zwierzęce. Pomiary szkieletów zestawiono w tabelach 1 i 2.

Zły stan zachowania czaszek pozwolił jedynie na ustalenie, że osobnicy tej populacji cechowali się: średnio długą czaszką, wąskimi nosami i wąskimi oczodołami. Wysokość ciała mężczyzn wynosiła 170 cm ($N=10$) i 157 cm ($N=15$) dla kobiet [S t r z a ł k o 1971]. Ze względu na małą liczeb-

ność pochówków dziecięcych tablicę wymieralności zbudowano jedynie dla osobników dorosłych — od 15 roku życia (tab. 3).

Opisu stanu biologicznego badanej grupy dokonano za pomocą współczynnika reprodukcji potencjalnej (R_{pot}), który wynosił 0,79 i wskaźnika stanu biologicznego (I_{bs}). Ten drugi wskaźnik obliczono zakładając, (ze względu na zbyt niską — jak należy sądzić — liczbę dzieci w próbie),

Tab. 3. Tablica wymieralności

Wiek	D_x	d_x	l_x	q_x	L_x	T_x	e_x
15 - 19	2,0	4,44	99,98	0,044	488,80	2743,9	27,44
20 - 29	3,2	7,11	95,54	0,074	919,85	2255,1	23,60
30 - 39	15,0	33,33	88,43	0,376	717,65	1335,25	15,09
40 - 49	14,6	32,44	55,10	0,589	388,80	617,6	11,20
50 - 59	5,0	11,11	22,66	0,490	171,05	228,8	10,09
60 - x	5,2	11,55	11,55	1,000	57,75	57,75	5,00

Tab. 4. Porównanie wskaźników stanu biologicznego populacji z okresu rzymskiego, za Hennebergiem i Piontkiem [1975]

Cmentarzysko	N	I_{bs}	R_{pot}	R_o	I_{am}
Czechosłowacja	293	0,42	0,70	1,5	—
Polska, seria zbiorcza	292	0,43	0,72	1,5	0,02
Korzeń	95	0,38	0,70	1,3	0,04
Cecele	259	0,32	0,72	1,1	—
Inowrocław	45	(0,31 - 0,47)	0,79	(1,2 - 1,6)	0,10

Oznaczenia: N — liczebność populacji, I_{bs} — wskaźnik stanu biologicznego, R_{pot} — wskaźnik reprodukcji potencjalnej, R_o — wskaźnik reprodukcji netto, I_{am} — część populacji dożywająca okresu poreprodukcyjnego.

że wymieralność dzieci wynosiła 40 - 60⁰/o. Wskaźnik stanu biologicznego wahałby się przy takich założeniach między 0,31 a 0,47. Na podstawie wartości I_{bs} i założonej liczby urodzeń przypadających na przeciętną kobietę z badanej grupy ($U_c=7$) obliczono współczynnik reprodukcji netto (R_o), który przyjmował wartość od 1,2 do 1,6. Przyjmując, że czas użytkowania cmentarzyska wynosił 50 lub 100 lat, a pokolenia 25 lat, oszacowano wielkość grupy użytkującej cmentarzysko na 30 do 60 osób [Henneberg i in. 1975]. Porównanie mierników biologicznych badanej grupy z innymi populacjami z okresu rzymskiego przedstawia tabela 4. Można stwierdzić, że pod względem analizowanych mierników badana grupa nie odbiegała od serii porównawczych.

Opracowanie niniejsze stanowi wstępną analizę antropologiczną. Bardziej wyczerpujące dane na temat cmentarzyska będzie można uzyskać po opracowaniu materiału archeologicznego.

PIŚMIENICTWO

- Henneberg M., 1975, *Notes on the Reproduction Possibilities of Human Prehistorical Populations*, Przgl. Antrop., 41, 75.
- Henneberg M., J. Ostoja-Zagórski, J. Piontek, J. Strzałko, 1975, *Główne założenia teoretyczno-metodyczne oraz możliwości badań biologii populacji pradziejowych w Europie Środkowej*, Przegład Archeologiczny, 23, 187.
- Henneberg, M., J. Piontek, 1975, *Biological State Index of Human Groups*, Przgl. Antrop., 41, 191.
- Martin R., 1962, *Lehrbuch der Anthropologie*, G. Fischer, Stuttgart.
- Strzałko J., 1971, *Metody rekonstrukcji wzrostu człowieka na podstawie pomiarów szkieletu*, Przgl. Antrop., 37, 295.
- Strzałko J., J. Piontek, A. Malinowski, 1973, *Teoretyczno-metodyczne podstawy badań kości z grobów ciałopalnych*, Mat. i Prace Antrop., 85, 179.

Zakład Antropologii UAM
ul. Fredry 10, 61-701 Poznań

AN ANTHROPOLOGICAL ANALYSIS OF A CEMETERY AT INOWROCŁAW
DATED AT ROMAN ERA

by ELŻBIETA MUCHA

55 excavated during salvage project graves dated at Roman Era contained burned remains of human individuals (64.8%), unburned complete skeletons (16.7%) and parts of unburned skeletons (18.5%). On this material comprising sex and age estimates of all 55 individuals a paleodemographic analysis was performed (see tables 3 and 4). Unburned bones were subject to description by means of standard osteometric technique (tables 1 and 2).